

NRC

ARTI GOLDALS 'FOUT'EN DE KRING ALS 'GOED', MAAR IS HET WEL ZOZWART-WIT?

ACHTERGROND

Talk of the Town | Amsterdam Na Arti gaat nu ook De Kring onderzoeken naar het eigen oorlogsverleden. „Jehad de sociëteit ook kunnen sluiten.”

- Auteurs
- [Kester Freriks](#)
- Gepubliceerd op [29 september 2022](#)
- Leestijd 3 minuten

Expositie over 100 jaar De Kring zoals die nu te zien is in het Stadsarchief aan de Vijzelstraat. Foto Marius van Leeuwen

Gelijktijdig zijn in Amsterdam twee opmerkelijke tentoonstellingen te zien die het oorlogsverleden belichten van twee grote Amsterdamse kunstenaarsverenigingen, Arti et Amicitiae en De Kring. Begin september opende in Arti aan het Rokin de expositie U zult begrijpen, dat... De keuzes van Arti et Amicitiae in en na WO2. De vereniging, opgericht in 1839, sloot zich in 1941 aan de bij de Kultuurkamer en aldus werden, op last van de

bezetter, 15 Joodse leden geweerd als gevolg van de anti-Joodse maatregelen. Over het schuldgevoel dat nog steeds bestaat, gaat U zult begrijpen, dat...

[Lees ook](#)

[Na de oorlog had Arti lang geen last van schuldbesef – nu eindelijk wel](#)

Ter gelegenheid van het eeuwfeest van sociëteit De Kring (1922) aan het Kleine- Gartmanplantsoen verscheen het boek *De Kring 100 jaar* en is er een [expositie in het Stadsarchief](#). Bij de opening hiervan hield journalist Tom Rooduijn, auteur van *Amstel 278* over Joodse kunstenaars in WOII, een toespraak waarin hij een vast denkpatroon over Arti versus De Kring doorbreekt. Omdat De Kring zich niet heeft aangesloten bij de Kultuurkamer, evenmin uit eigen beweging Joodse leden het lidmaatschap ontzegde, geldt na de oorlog De Kring als 'goed' en heet het oorlogsverleden van Arti 'fout'. Ook pleit het voor De Kring dat leden betrokken waren bij de aanslag op het Amsterdams Bevolkingsregister. Het oorlogsverleden van De Kring beschreef journalist Annemieke Hendriks uitputtend in haar studie *In intieme kring* uit 2007, bij het 85-jarige bestaan.

Wel of niet bij Kultuurkamer

Desalniettemin, betoogt Rooduijn, is „veel nog onduidelijk”. Zo verzocht het bestuur in oorlogstijd aan de burgemeester om tot na middernacht open te mogen blijven omdat de sociëteit „immers onder haar leden veel toneelspelers, musici en journalisten telt, wier dagtaak veelal pas na middernacht eindigt”. Rooduijn: „In maart 1942 moesten musici, toneelspelers en andere kunstenaars beslissen: zich wel of niet aansluiten bij de Kultuurkamer. Wie toetrad tekende een 'Ariërverklaring'. Wie weigerde was brodeloos, evenals de buitengesloten Joodse kunstenaars.” Journalisten moesten zich aansluiten bij het Persgilde.

De Joodsezangeres Dora Gersonen haar man, leraar Max Sluizer werden verbannen uit De Kring. Ze werden met hun kinderen in Auschwitz vermoord

Download elke maand een e-book

Upgrade je abonnement naar Digitaal Plus en doe mee aan ons experiment: download elke maand een e-book.

[Lees hier meer](#)

Omdat De Kring door de Duitsers niet als kunstenaarssociëteit werd aangemerkt, zoals Arti, diende men zich slechts te houden aan de

horecaregels, wat inhield dat Joodse leden de toegang werd geweigerd. Rooduijn citeert Kring-veteraan en zanger Tabe Bas, die in een interview in 1982 in de Haagse Post stelde: „Dat Joden niet meer mochten komen was voldoende aanleiding de sociëteit te sluiten. Toch geen mooi nummer van De Kring. Je had natuurlijk gewoon De Kring kunnen opheffen, en zeggen: we zien elkaar bij... eh Pietje.”

Ook is pijnlijk dat Kring-secretaris Wilhelmina ('Mien') Willink-Altes, moeder van de schilder Carel Willink, tijdens de bezetting de verschuldigde contributie bleef incasseren, ongeacht of het lid – of zijn of haar dierbaren – werd vervolgd. Schrijvende brieven van Joodse leden getuigen hiervan; ze liggen op de expositie en staan in het jubileumboek afgedrukt. De Joodse zangeres Dora Gerson en haar man, leraar Max Sluizer, werden verbannen uit De Kring. Ze werden met hun kinderen in Auschwitz vermoord.

Compassieloze brieven bestuur

Het Arti-bestuur verleende historici van de UvA de opdracht tot U zult begrijpen, dat... Curator Marjoca de Greef zegt „geschokt” te zijn door de compassieloze brieven die het bestuur aan de Joodse leden schreef: „Het waren vrienden van elkaar. De Joodse kunstenaar Salomon Garf was bestuurslid.” Garf overleefde Auschwitz niet.

Gaat het Kring-bestuur gehoor geven aan Rooduijns pleidooi? Voorzitter Joost Nijsen: „In het boek van Hendriks, waaruit Rooduijn dankbaar put, wordt al afgerekend met de mythe van De Kring als nest van verzet. Er was geen actieve deelname aan het kunstenaarsverzet. Het huidige bestuur biedt excuses aan nabestaanden van Joodse leden aan die niet welkom waren. De sociëteit stelt zich open voor nieuw materiaal en neemt waar mogelijk het initiatief tot vervolgonderzoek. We gaan intern bekijken waar aanvullend onderzoek nodig is en hoe we die excuses vorm kunnen geven.”

Een versie van dit artikel verscheen ook in [de krant van 1 oktober 2022](#).